

VICTOR PARLICOV

Piața produselor petroliere: vechile probleme legiferate prin noua lege

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

Organizația Obștească Promo-LEX este un ONG public, ce urmărește principiile democrației participative, monitorizează și identifică cazurile de încălcare a drepturilor omului în Moldova, Promo-LEX este una dintre cele mai importante organizații de monitorizare a reformelor judiciare și conduce astăzi platforma ONG-urilor din Moldova ale Forumului Parteneriatului Estic. Web: www.promolex.md

Congresul autorităților locale și regionale din Moldova (CALM) este cea mai mare și cea mai reprezentativă asociație a autorităților locale și regionale din țara noastră. Acesta oferă consultanță juridică, fiscală, și tehnică în scopul susținerii autonomiei fiscale locale și a descentralizării. CALM reprezintă 700 de autorități publice locale, în calitate de membri cu drepturi depline din cele 898 existente în Moldova. Web: www.calm.md

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați IDIS „Viitorul”.

ADRESA DE CONTACT:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Această publicație este realizată de IDIS „Viitorul” cu suportul financiar al Ambasadei Olandei în cadrul Programului MATRA. Opiniile aparțin autorilor și nu reflectă punctul de vedere al finanțatorului.

Kingdom of the Netherlands

Cuprins

Introducere	7
Contextul internațional	8
Piața din Republica Moldova	9
Situația până la modificarea Legii privind piața produselor petroliere și raționamentele pentru modificarea acesteia	10
Esența modificărilor și consecințele	14
Concluzii	18
Recomandări	19

Introducere

Piața produselor petroliere din Republica Moldova revine cu regularitate în centrul atenției publice și a discursului politic. Pe de o parte, aceasta se datorează factorilor obiectivi, precum rolul produselor petroliere în societatea modernă:

- în prezent, produsele petroliere sunt produse de primă necesitate atât pentru circuitul economic în general (transport, agricultură, industria chimică), cât și pentru consumatorii individuali (mijloace de transport personale), întrucât consumul acestora nu poate fi real substituit prin alte produse, prin urmare cererea pe această piață este una neelastică.
- prețurile la produsele petroliere sunt volatile, în primul rând datorită fluctuațiilor pe piețele globale.

Pe de altă parte, politizarea acestui subiect în Republica Moldova se datorează și specificului de funcționare a pieței locale: suspiciunile legitime ale consumatorilor în privința corectitudinii prețurilor s-au soldat cu proteste, în special din partea producătorilor agricoli, punând presiune pe politicieni, care s-au simțit obligați să intervină.

Astfel, au fost operate modificări la Legea privind piața produselor petroliere, care au schimbat fundamental rolurile și instrumentele de intervenție a instituțiilor publice pe această piață. Prezentul policy brief vine să explice noile realități, să anticipeze schimbările care vor surveni pe această piață, și să propună soluții durabile pentru viitor.

Modificarea Legii privind piața produselor petroliere, a schimbat fundamental rolurile și instrumentele de intervenție a instituțiilor pe această piață

Contextul internațional

Lanțul tehnologic pe piața produselor petroliere constă din 4 verigi: (a) extragerea țițeiului; (b) procesarea petrolului brut în produse petroliere derivate (benzină, motorină, etc.); (c) comercializarea angro a produselor petroliere; și (d) comercializarea cu amănuntul. Prețul pentru producția primelor două verigi din acest lanț se formează pe bursele internaționale de mărfuri. Pentru celelalte două verigi din lanț nu există platforme centralizate de tranzacționare (burse), iar prețul reprezintă unul din principalele instrumente de concurență și se aplică de fiecare companie în mod independent. Pentru Republica Moldova, cele mai relevante sunt cotațiile Platts FOB MED (bursa din Roma) pentru benzină și motorină, care reprezintă un preț de referință pentru contractele de import a produselor petroliere pe piața noastră. Prețul țițeiului (spre exemplul Brent) este mai puțin relevant, întrucât la noi nu există capacități semnificative de procesare a țițeiului în produse derivate (rafinării).

Din punct de vedere al participanților la piață, principalii actori pe piața globală a produselor petroliere sunt companiile multinaționale, vertical integrate, care activează pe toate cele patru verigi din lanț, și inclusiv pe alte piețe adiacente, precum industria chimică, producerea utilajelor pentru industria petrolieră, servicii în domeniu etc. Cele mai mari companii private sunt Exxon, British Petroleum și Shell, iar din cele care se află în proprietatea Guvernelor – Aramco (Arabia Saudită), Sinopec și China National Petroleum Corporation (China).

Principalii actori pe piața globală a produselor petroliere sunt companiile multinaționale, vertical integrate, care activează pe tot lanțul valoric

Piața din Republica Moldova

Din punct de vedere al volumelor produselor petroliere comercializate, piața moldovenească reprezintă mai curând doar veriga de vânzări cu amănuntul, din perspectiva pieței globale. Totuși legislația națională prevede două tipuri de activități licențiate pe această piață: import (care include și comercializarea angro) și comercializarea cu amănuntul.

Principalii actori pe piața produselor petroliere din Republica Moldova sunt companiile de ”linia a doua” pe plan global – companii mari regionale, la fel integrate pe verticală, dispunând de o anumită flexibilitate în realocarea profiturilor de la o verigă a lanțului valoric la alta:

- **Lukoil Moldova** face parte din grupul rusesc LukOil și activează pe toate cele 4 verigi din lanțul tehnologic
- **Petrom Moldova** face parte din grupul austriac OMV, care la fel activează pe tot lanțul valoric
- **Rompetrol Moldova** este deținut de KazMunaiGaz (Kazakhstan), care la rândul său este în proces de preluare din partea companiei chineze China Energy Company (CEFC) – la fel, activează pe tot lanțul valoric
- **Tirex-Petrol** face parte din grupul Marquard & Bahls AG, care activează pe ultimele două verigi din lanțul valoric, dar și pe piețe adiacente: prestează servicii de forare a sondelor, stocare a produselor petroliere, alimentare a aeronavelor, etc.

Pe lângă acestea, printre companiile importante de pe piața locală există și două excepții:

- Compania **Bemol**, ascendența rapidă a căreia se datorează facilităților fiscale de care a beneficiat: în baza unui acord cu autoritățile noastre, până în 2015 compania a avut dreptul să păstreze TVA pe care celelalte companii îl plăteau la buget.
- Compania **Valiexhimp**, care extrăgea petrol în sudul țării și îl procesa la propria rafinărie. Totuși, cantitățile de petrol extras și capacitățile rafinării respective sunt mici chiar și comparativ cu volumul pieței Republicii Moldova.

Piața locală a produselor petroliere este dominată de companii regionale mari, care încorporează întreg lanțul valoric și au flexibilitate în realocarea profiturilor de la o verigă a lanțului la alta

În total, companiile menționate mai sus, livrează peste 90% din volumul benzinei și motorinei consumate în Republica Moldova, pe malul drept al Nistrului, pentru care există o statistică oficială.

Situația până la modificarea Legii privind piața produselor petroliere și raționamentele pentru modificarea acesteia

Până la sfârșitul anului 2015, în conformitate cu Legea nr.461 privind piața produselor petroliere¹, activitatea pe această piață era reglementată sub două aspecte esențiale:

- a) licențierea activității: există două tipuri de licențe – pentru import și comercializarea cu ridicata a produselor petroliere și pentru comercializarea cu amănuntul a produselor petroliere.
- b) plafonarea marjei de profitabilitate pentru activitatea de comercializare a produselor petroliere, la nivel de 10%, prevăzute de Metodologia de calculare și aplicare a prețurilor la produsele petroliere, aprobată de ANRE în 2007².

În rest, această piață, ca și orice piață competitivă, cade sub incidența Legii concurenței, care expres interzice întreprinderilor să-și exercite drepturile în vederea restrângerii concurenței și lezării intereselor legitime ale consumatorilor³. Respectiv, în ceea ce privește prețurile la produsele petroliere, acestea trebuiau aplicate independent de operatorii de pe piață. În realitate însă, companiile de pe această piață practic întotdeauna afișau aceleași prețuri (sau prețuri care difereau nesemnificativ), schimbându-le aproape simultan și în aceeași mărime. Au fost perioade când prețurile de la panou rămâneau neschimbate luni întregi și chiar peste jumătate de an, ca ulterior operatorii să le schimbe practic în aceeași zi, afișând din nou prețuri identice. Aceasta în pofida faptului că prețurile prețului produselor petroliere la bursele internaționale și paritatea valutară leu-dolar se schimbau în fiecare zi, iar operatorii de pe piață operau cu costuri care difereau esențial:

- Prețuri diferite la import: unii operatori utilizau media cotațiilor Platts pentru 3 zile, alții – media pentru 10 zile.
- Diferențe în volumul stocurilor: unii operatori țineau în stoc producție echivalentă cu peste 20 zile de vânzări și mai mult, iar alții lucrau ”de pe roți” – cu stocuri de ordinul câtorva zile.

Până la modificarea legislației, piața produselor petroliere era reglementată sub aspectul licențierii și a plafonării marjei de profitabilitate, în rest cădea sub incidența Legii concurenței

¹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313295>

² http://anre.md/files/acte/HOTARI-1_6.DOC

³ art.3, par.(2) din Legea concurenței nr.183din 11.07.2012 – <http://lex.justice.md/md/344792/>

- Diferențe în costurile de întreținere a rețelelor de benzinării : unii operatori vând preponderent prin intermediul stațiilor de alimentare proprii, alții – aproape exclusiv prin stații de alimentare închiriate, condițiile de închiriere la fel variind de la un caz la altul.
- Diferențe între volumele de vânzări per stație / pompă de alimentare: unii operatori sunt mai prezenți în orașe și municipii, unde vânzările sunt mai mari, pe când în rețelele altora este relativ mare ponderea stațiilor de alimentare situate în zonele rurale, cu vânzări relativ mici.
- Taxele locale aplicate în diferite localități variază în niște limite foarte largi.

Datorită acestor factori, prețurile produselor petroliere ar fi trebuit să varieze semnificativ de la un operator la altul și de la o stație de alimentare la alta. Iar faptul că operatorii afișau în permanență aceleași prețuri indica asupra unor posibile acorduri anticoncurențiale între participanții din piață (acorduri între operatori privind prețurile). Asemenea practici cad sub incidența Legii concurenței, iar instituția responsabilă de depistarea și sancționarea lor a fost și rămâne Consiliul Concurenței. Cu regret, timp de un deceniu, autoritatea responsabilă de concurență a avut o singură încercare de a interveni pe piața produselor petroliere, iar acțiunile sale au fost contestate de companiile vizate, care în final au obținut câștig de cauză în instanțe.

Situația cu prețurile pe piața produselor petroliere cauza periodic nemulțumiri sociale. De cele mai multe ori, consumatorii invocau lipsa de corelație între prețurile aplicate pe piața internă și cotațiile petrolului la bursele globale. În opinia lor, companiile de pe piața internă ridicau prețurile prea repede și prea mult atunci când cotațiile petrolului erau în creștere, și dimpotrivă, atunci când petrolul se ieftinea pe bursele internaționale, prețurile interne reacționau cu întârziere, iar reducerile erau sub așteptările consumatorilor.

Comportamentul prețurilor pe piața produselor petroliere genera nemulțumiri și proteste, ceea ce a determinat intervenția decidenților politici

Totodată, principalele două instituții ale statului, abilitate cu funcții pe această piață, polemizau în contradictoriu și chiar au ajuns să se confrunte în instanțele de drept, situația rămânând neschimbată pentru consumatori. Consiliul Concurenței și-a rezumat intervenția pe piața produselor petroliere la critica Metodologiei de calculare a prețurilor, aprobată de ANRE. În opinia Consiliului Concurenței, mecanismul prevăzut de Metodologie, care obliga operatorii de pe piață să informeze ANRE cu 3 zile înainte de modificare a prețurilor, reprezenta un mecanism de coordonare a prețurilor între operatori. Pe de altă parte, potrivit ANRE, aplicarea respectivei metodologii nicidecum nu justifica afișarea prețurilor practic identice de companiile din sector – dimpotrivă, acest mecanism putea oferi un argument în plus Consiliului Concurenței în încercarea lor de a proba existența unor aranjamente anticoncurențiale pe această piață, întrucât:

- atunci când depuneau notificările la ANRE, fiecare companie petrolieră argumenta propriul preț, conform metodologiei, iar aceste prețuri difereau uneori cu zeci de bani la litru; totuși când se ajungea la aplicarea de facto, toate companiile afișau aproape același preț, deseori semnificativ diferit de cel argumentat în notificare.
- companiile petroliere depuneau notificările la ANRE în zile diferite, iar prețurile le modificau practic concomitent, uneori semnificativ după ce teoretic aveau dreptul s-o facă.

În situația nemulțumirilor crescânde ale consumatorilor în privința prețurilor pe piața produselor petroliere, soldate chiar și cu proteste ale fermierilor, factorul politic s-a simțit obligat să intervină.

A devenit tradițională practica de convocare a companiilor petroliere la ședințe cu Prim-ministrul, exact în ajunul reducerii prețurilor. Asemenea practici aduceau beneficii politice, de imagine, pe termen scurt, însă au devenit o capcană pe termen lung: societății i s-a transmis un mesaj fals precum că prețurile la produsele petroliere pot fi influențate de autorități în mod administrativ, în pofda faptului că este vorba de o piață competitivă. Astfel, politicienii practic și-au asumat responsabilitatea pentru gestionarea situației și au scos responsabilitatea de pe instituția responsabilă de concurență.

În același context, Guvernul a inițiat procedura de modificare a Legii privind piața produselor petroliere, invocând următoarele argumente:

- Ineficiența abordării de plafonare a profitabilității din activitatea de comercializare a produselor petroliere;
- Concentrarea excesivă a pieței;
- Nivel nejustificat de înalt a prețurilor la produsele petroliere;
- Necorelarea prețurilor de comercializare a produselor petroliere la fluctuațiile prețurilor înregistrate la bursele internaționale și regionale (Platts).
- Totodată, la fiecare din argumentele invocate, nota informativă la respectivul proiect de Lege face referință la deficiențe / carențe ale cadrului concurențial, acestea fiind menționate în text de cel puțin 5 ori. Mai mult ca atât, respectiva notă informativă stipulează expres: *”Astfel, în contextul unui risc pertinent de evidențiere a unei înțelegeri de cartel între operatorii economici, se consideră prematură liberalizarea respectivă în Republica Moldova”*. În esență, recunoscând că problemele menționate mai sus se datorează deficiențelor de implementare a Legii concurenței, Guvernul a propus modificarea Legii produselor petroliere. Paradoxal, dar la capitolul rezultate scontate, aceeași notă informativă prevede: *”eliminarea barierelor de penetrare a pieței, dar și limitarea practicilor abuzive la formarea prețurilor, concomitent cu excluderea carențelor existente în mediul concurențial, toate acestea în perspectivă fiind orientate spre liberalizarea totală a pieței care se bazează exclusiv pe principiile economiei de piață”*.

Deși recunoștea carențele în aplicarea Legii concurenței, Guvernul a propus soluționarea problemelor prin modificarea Legii produselor petroliere

Totodată, proiectul de modificare a legislației nu a propus nimic în vederea implementării efective a legislației concurențiale și eliminarea respectivelor ”carențe”. La fel, în perfectă concordanță cu mecanismele de piață, Guvernul putea înființa o întreprindere specializată în comercializarea produselor petroliere, care să demonstreze că se poate desfășura o activitate profitabilă în domeniu, chiar și vânzând produsele petroliere mai ieftin decât concurenții.

Drept bază pentru abordarea de plafonare a prețurilor a fost luată experiența Croației – singura țară din Uniunea Europeană unde se aplică asemenea practică. Nu s-a ținut cont de faptul că în toate celelalte 27 de state din UE prețurile la produse petroliere sunt libere, iar creșterea acestora este stăvilită de concurența între operatori, fiind supravegheată de instituțiile specializate. La fel, nu s-a ținut cont de specificul pieței croate, care este dominată de o singură companie – INA (Industria Nafte), fosta companie națională petrolieră a Croației. În prezent, INA este o companie regională

medie, vertical integrată, care activează pe toate cele patru verigi din lanțul tehnologic⁴:

- Extrage țigeti la 33 câmpuri petrolifere;
- Deține ambele rafinării de petrol din Croația, care acoperă integral volumele necesare pieței croate;
- Domină detașat piața comercializării angro a produselor petroliere
- Deține aproape 50% din toate stațiile de alimentare din Croația, ceea ce se referă la piața cu amănuntul

În calitate de „practică europeană” a fost luat modelul aplicat în Croația, care constituie o excepție în UE, celelalte 27 de state funcționând cu o piață petrolieră liberalizată

Or, situația pe piața Republicii Moldova este complet diferită, existând premise pentru o concurență sănătoasă între cel puțin 4 companii de talie regională: LukOil, Petrom, Rompetrol și Mabanafț (care deține Tirez-Petrol).

⁴ Vezi studiul privind reglementarea piețelor de gaze naturale și petrol din Croația –<http://www.iclg.co.uk/practice-areas/oil-and-gas-regulation/oil-and-gas-regulation-2016/croatia>

Esența modificărilor și consecințele

La sfârșitul anului 2015 au fost aprobate, iar din 31 martie 2016 au intrat în vigoare modificările la Legea privind piața produselor petroliere. Principalele modificări au fost:

1. Introducerea reglementării prețurilor cu amănuntul: potrivit noii redacții a Legii, la fiecare două săptămâni ANRE va stabili prețuri plafon (maxime) pentru produsele petroliere, în funcție de cotațiile Platts FOB MED, componenta fiscală și marja comercială specifică, reglementată pentru fiecare produs. Astfel, operatorii nu vor putea vinde cu amănuntul produsele petroliere la un preț mai mare decât cel stabilit de ANRE, totodată prețurile angro nefiind plafonate.
2. Excluderea din condițiile de obținere a licenței pentru import și comercializarea cu ridicata a produselor petroliere a obligativității deținerii (a) depozitelor pentru păstrarea produselor petroliere și (b) a capitalului propriu minim.
3. Introducerea opțiunii de import a motorinei pentru consum propriu, pentru producătorii agricoli, scutind aceștia de necesitatea de a deține licență pentru import și comercializare cu ridicata a produselor petroliere.

În ceea ce ține de plafonarea prețului cu amănuntul: aceasta a fost introdusă pentru a preveni majorarea nejustificată a prețurilor de către operatorii de pe piață, în pofida faptului că pe o piață competitivă aceasta este la latitudinea luptei concurențiale. Totodată, instrumentele de care dispune ANRE (metodologiile de calculare a prețurilor / tarifelor) sunt specifice piețelor reglementate monopolizate și nu sunt proprii pentru intervenții pe o piață concurențială. Astfel, pe o piață monopolizată subiectul reglementării îl constituie un agent economic concret, cu o structură individuală de costuri, iar prețul reglementat reprezintă doar un element din tot pachetul de reglementări impuse acestuia. Pe de altă parte, în cazul plafonării prețului pe o piață competitivă, este vorba de un plafon unic pentru toți operatorii de pe piață, fiecare dintre ei având structuri de costuri foarte diferite, care în mod normal ar fi trebuit să stea la baza concurenței între aceștia. Pe o piață reglementată de tip monopol, tariful reprezintă compensația pe care reglementatorul o stabilește pentru volumul obligațiilor impuse monopolistului tot de reglementator (accesibilitatea serviciilor, calitatea serviciilor, eficientizarea activității, etc.). Prin urmare, autoritatea responsabilă are posibilitate de a echilibra volumul obligațiilor cu compensația acordată. Dimpotrivă, pe o piață competitivă, obligațiile companiilor sunt individuale, iar reglementatorul nu le cunoaște și nici nu dispune de instrumente pentru adaptarea marjei la obligațiile specifice ale fiecărui operator.

A fost introdusă plafonarea prețului cu amănuntul la produsele petroliere, fără a fi plafonat prețul angro

Plafonarea prețului pe o piață concurențială este vicioasă în principiu, întrucât nu poate produce efecte pozitive durabile. De fapt, o asemenea abordare poate avea doar trei efecte:

- dacă plafonul se stabilește la un nivel confortabil pentru toți operatorii, atunci el de fapt legitimează un preț și așa confortabil operatorilor, respectiv nu are sens;
- dacă plafonul se stabilește la un nivel în care se încadrează doar o parte din operatori, atunci plafonul devine un instrument administrativ de realocare a cotelor de piață între operatori și implicit, a concentrării activității economice pe respectiva piață;
- dacă nimeni din operatorii din piață nu se încadrează în plafonul stabilit, atunci toți operatorii pot sista (fie chiar și temporar) prestarea serviciilor, iar prețul plafon devine un instrument de creare a deficitului de produse.

Plafonarea prețului pe o piață concurențială este un instrument de intervenție în esență vicios, care nu poate produce efecte pozitive durabile

Astfel, ANRE a fost obligată să exercite nu doar o funcție improprie, ci și o atribuție apriori imposibilă de îndeplinit. Anticipăm următoarele consecințe ale modificării Legii privind piața produselor petroliere:

- Piața produselor petroliere va reveni pe agenda publică o dată la două săptămâni, de fiecare dată când ANRE va modifica prețul plafon pentru vânzarea cu amănuntul a produselor petroliere.
- Plafonarea prețului cu amănuntul nu va elimina suspiciunile consumatorilor în privința prețurilor aplicate, pentru că lipsește un mecanism real de monitorizare a corectitudinii calculării prețului de către ANRE: cotațiile Platts nu sunt disponibile public, iar abonarea la acestea costă mii de Euro pe an. Pe de altă parte, cotațiile țițeiului Brent, care sunt disponibile public, nu întotdeauna sunt relevante, pentru că nu corelează perfect cu cotațiile Platts. Nu întotdeauna o ieftinire a țițeiului Brent se traduce imediat în micșorarea cotațiilor Platts și foarte rar procentul de schimbare a prețului petrolului brut corespunde cu modificarea prețului produselor petroliere.
- Toți operatorii vor afișa prețuri identice pentru vânzarea cu amănuntul a produselor petroliere, la nivelul plafonului stabilit de ANRE. Partea pozitivă e că prețurile se vor schimba mai des – o dată la două săptămâni.
- Impunerea plafonului doar pentru preț de comercializare cu amănuntul (nu și pentru preț de comercializare angro) va avantaja companiile mari, care activează pe ambele verigi ale lanțului valoric. Astfel, companiile vertical integrate vor transfera cea mai mare parte din profit spre activitatea de comercializare angro, micșorând marja disponibilă pentru activitatea de comercializare cu amănuntul. În rezultat companiile mici, care activau doar pe această ultimă verigă din lanț, treptat vor fi nevoite să renunțe la activitate, iar stațiile acestora fie vor fi preluate de companiile mari, fie vor fi închise. Companiile mari la fel vor renunța la o parte din stațiile de alimentare, în contextul optimizării costurilor.
- Aplicarea legislației concurențiale va deveni și mai dificilă pe piața de comercializare cu amănuntul, întrucât operatorii de pe piață vor avea argumentul că prețul aplicat de fiecare din ei coincide cu prețul plafon, stabilit de ANRE și nu este calculat individual de fiecare

ANRE a fost obligată să exercite nu doar o funcție improprie, ci și o „misiune imposibilă”

companie, așa cum a fost anterior. Este imperativă totuși aplicarea legislației concurențiale, cel puțin pe veriga de comercializare cu ridicata!

- Având în vedere că ANRE stabilește prețul plafon pentru un an de activitate, reieșind din adaosul comercial mediu pentru anul precedent minus un factor de eficiență, pot exista perioade în care companiile nu se vor încadra în respectiva marjă (spre exemplu, reparații la unele rafinării din regiune și necesitatea de a importa de la rafinării mai îndepărtate, cu costuri de transport mai mari), ceea ce ar putea rezulta în sistarea temporară a importurilor și o criză de aprovizionare cu produse petroliere. Modificările operate (art.4¹ din Legea privind piața produselor petroliere) prevăd doar posibilitatea teoretică de revedere a marjei de către ANRE, lăsând porțița deschisă, însă fără a prevedea cum se va face acest lucru și dacă aceste măsuri vor avea caracter temporar sau permanent. Totodată, opțiunea de revedere a marjei specifice va fi în permanență invocată de companiile petroliere pentru a forța ANRE să majoreze această marjă. Riscul unor deficite temporare de produse petroliere este cu atât mai mare cu cât companiile de pe piața produselor petroliere vor fi forțate să-și reducă în continuare stocurile pentru a-și reduce costurile și a se încadra în marja aprobată de ANRE. Totodată, spre deosebire de UE, în Republica Moldova nu există nici o prevedere care să oblige operatorii de pe această piață să dețină stocuri minime. În UE este implementată Directiva Europeană privind asigurarea stocurilor minime de produse petroliere, care deocamdată nu a fost transpusă și implementată în Republica Moldova.
- Companiile petroliere își vor consolida eforturile pentru determinarea ANRE să majoreze cuantumul marjei specifice.

În privința simplificării condițiilor de obținere a licenței pentru import și comercializarea cu ridicata a produselor petroliere:

aceste inițiative sunt binevenite doar în partea ce ține de eliminarea obligativității deținerii capitalului propriu în mărime de 8 milioane lei. Respectiva prevedere într-adevăr nu avea nici o relevanță pentru piața produselor petroliere. Însă în partea ce ține de obligativitatea deținerii depozitelor pentru păstrarea produselor petroliere, situația este diferită. Într-adevăr, obligarea operatorilor să dețină spațiu conform pentru depozitare

nu avea nici un sens fără obligarea acestora să dețină nemijlocit stocuri de produse petroliere. Totuși, trebuie să ținem cont că Republica Moldova va fi obligată eventual să transpună Directiva 2009/119/CE privind rezervele minime de țiței și/sau produse petroliere. Problema rezervelor de produse petroliere face parte din problematica securității energetice și este imperativă pentru Republica Moldova, ca instrument pentru prevenirea deficitului produselor petroliere pe piața internă. Potrivit Directivei, fiecare stat individual decide asupra modului de acumulare și păstrare a rezervelor respective. Având în vedere că bugetul Republicii Moldova este și în perspectivă medie va rămâne unul auster, cel mai probabil că obligația de deținere a stocurilor va fi impusă prin Lege tot operatorilor de pe piață. Prin urmare, în loc să fie eliminată cerința deținerii spațiului de stocare, ar fi fost mai oportun să fie introdusă obligația deținerii stocurilor minime. Ulterior, volumul acestor stocuri putea fi treptat majorat până la atingerea minimului de 61 zile prevăzute în Directivă.

Eliminarea obligativității deținerii depozitelor produselor petroliere a fost prematură – trebuia introdusă obligativitatea deținerii stocurilor

În privința introducerii opțiunii de import al motorinei pentru consum propriu, pentru producătorii agricoli: această opțiune a fost introdusă în Lege la solicitarea exprimată în cadrul protestelor de înșiși producătorii agricoli. Până în prezent, nici un agricultor nu a beneficiat de acest

drept, iar probabilitatea ca aceștia să poată procura volumele necesare lor direct de la rafinăriile din regiune, este foarte mică. În cel mai bun caz aceștia vor putea accesa comercianții angroșiști de pe piețele adiacente (în particular Ucraina). Totodată, mecanismul de împărțire a importatorilor de produse petroliere în două categorii – cei care importă pentru comercializare și cei care importă pentru consum propriu – este unul discriminatoriu și vicios. Ar fi fost mai simplu să renunțe la licențierea importului produselor petroliere, păstrând doar licența pentru comercializarea angro. O altă opțiune ar fi păstrarea licenței și pentru activitatea de import, însă stabilirea taxei de licență în mărime simbolică, acceptabilă pentru orice agent economic. Aceasta ar facilita accesul la piață a noilor participanți, fără a discrimina între importatori. La moment, unii achită o taxă de licență în mărime de 260 mii lei anual, iar alții doar depun o declarație.

Modificările legislației au împărțit importatorii de produse petroliere în cei care trebuie să plătească 260 mii lei anual pentru licență și cei care trebuie să depună doar o declarație pe propria răspundere

Concluzii

- Urmărind avantaje politice pe termen scurt, politicienii și-au asumat problemele legate de prețurile de pe piața produselor petroliere și acum se află în capcana propriilor abordări.
- Modificările operate la Legea privind produsele petroliere legiferează aplicarea de către toți operatorii de pe piață a unui și aceluiași preț de vânzare cu amănuntul, situație care a existat și până la modificarea Legii.
- Noile modificări scot o mare parte din responsabilitate pentru piața produselor petroliere de pe Consiliul Concurenței și pun povara de reglementare a pieței pe seama ANRE, care însă nu deține instrumentele necesare pentru intervenții pe piețe concurențiale – acestea sunt la Consiliul Concurenței. Această abordare este sortită eșecului, întrucât nici o intervenție administrativă nu poate substitui eficiența mecanismelor concurențiale pe o piață liberă. Deci, ANRE a fost obligată să exercite o „misiune imposibilă”.
- Experiența croată nu este relevantă pentru Republica Moldova, mai mult ca atât, ea constituie de fapt o excepție de la practica europeană.
- Efectele care vor surveni pe piață ca urmare a modificărilor operate la legislație vor fi exact opuse celor scontate: o piață mai concentrată, cu mecanisme concurențiale deformate prin intervenții administrative, posibile situații de deficit al produselor petroliere. Modificările operate la Lege, generează o juxtapunere improprie între instituțiile statului (în cazul dat ANRE) și o piață sensibilă din punct de vedere a securității energetice. De fapt, în loc să promoveze și să asigure funcționarea mecanismelor concurențiale pe această piață, statul artificial consolidează toți operatorii din piață să acționeze concertat împotriva reglementărilor impuse de stat. Cel mai probabil, în curând vom putea observa un lobby puternic din partea pieței în vederea majorării marjei comerciale până la un nivel acceptabil pentru majoritatea operatorilor, invocând porțița lăsată în Lege în calitate de excepție.

Recomandări

- Abordarea pieței produselor petroliere trebuie schimbată fundamental: plafonarea prețului de comercializare cu amănuntul trebuie eliminată cât mai grabnic, iar atribuțiile ANRE trebuie să rămână în concordanță cu posibilitățile reale de intervenție a acestei instituții.
- Pentru înlăturarea neregulilor este nevoie de consolidarea capacităților Consiliului Concurenței și valorificarea pârghiilor prevăzute în legislația concurențială, la momentul de față asta fiind posibil doar pe veriga ce ține de comercializare cu ridicata a produselor petroliere.
- Pentru prevenirea deficitului produselor petroliere, autoritățile trebuie să inițieze cât mai urgent transpunerea și implementarea Directivei europene privind rezervele minime de țiței și/sau produse petroliere.

